

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ Դ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆԻ ՅՕԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ

Ուրախութեամբ կը ծայնակցի Հանդիսի Խմբագրութիւնս հայ Մեծ Գործչի՝ Աղեքսանդր Քալանթարեանի Գիղատնտեսական անխնջ գործունէութեան ՅՕամեայ Յօդեւեանի հանդիսութեան, զոր ծրագրած է տօնել Կովկասեան Կայսերական Գիղատնտեսական Ընկերութեան Խորհուրդը Նոյ. 21 | Դեկտ. 4ին ի Տփղիս: Առթիւս կը փութանք ծանօթացընել մեր ընթերցողները Յարգ. Յօդեւեարի անմաւորութեան եւ անխնջ գործունէութեան հետ:

Աղ. Հայրապետեան Քալանթարեան ծնած է Վերին Ագուլիս գիւղը 1855 Սեպտ. 20ին (Հ. Տ.). գիւղական կեանքը մանկական օրերուն գրաւիչ եղած է իրեն. եւ երբ 20ամեայ տակաւին՝ 1875ին կ'աւարտէ Բագուի ընդլական գիմնազիոնն Ոսկի Միտալով դրուատեալ, կը նուիրէ ինք զինք գիղատնտեսութեան ուսման եւ կը մտնէ Մոսկուայի Պետրովսկի-Բագումովսկի Գիղատնտեսական ճեմարանը, ուր եւ յաջողութեամբ կը կատարէ ընթացքը Գիղատնտեսութեան Կանդիտատի աստիճանով 1879 իր կենաց համար ամէնէն փայլուն թուականին: Այսուհետեւ կը քացուէր Քալանթարեանի առջեւ գործունէութեան ընդարձակ ասպարէզը, ուր վաստակեցաւ 30 տարի տոկոսն եւ յամառ՝ փայլուն արդիւնքներով:

Նոյն 1879 թուականին արդէն կը կարգուի երիտասարդ Աղեքսանդր Եղուկիմովսկի Կաթնաստնտեսական Դպրոցի կառավարիչ, զոր կը վարէ մինչեւ 1882, երբ Պետական Կալուսածներու Մինիստրութեան յանձնարարութեամբ կ'անցնի Եւրոպա խելամոծելու եւրոպական կաթնատնտեսութեան պլեյսայլ դրութեանց: Վերադարձին 1883ին կը նշանակուի Ռուսաստանի անասնապահութեան հանգամանքները հետազօտող յանձնաժողովի անդամ, որ պաշտօնով 5 տարի կը ծանապահրորդէ Պետութեան 15 նահանգները եւ կը դասախօսէ ամէն տեղ իւր մասնամիւլին վերաբերեալ նիւթոց վրայ: Այնուհետեւ կը յանձնուի իրեն Կովկասի մէջ պետական արօտատեղիներու դրութեան եւ ընդհանրապէս անասնապահական պայմաններու ըննութիւնը, զոր ի գլուխ կը հանէ արդիւնալից. այս հետազօտութեան արդիւնք ներկայացուցած է Քալանթարեան մեծայարգ *Состояние охотосовождения во Кавказе* աշխատութեան մէջ, որ տպուած է 1890ին 230 մեծադիր էջերով: Ահա Քալանթարեանի առաջին տասնեակի գործունէութեան հանգամանքները: Նոյն մասնագիտութեան մէջ նոյն ոգով անխնջ շարունակեց աշխատիլ մինչեւ օրս, նոյնպէս յաջող եւ արդիւնալից:

Գործունէութիւն մը սակայն, որ առաջին հայեցումածրին ազգային նկարագրէ գուրկ կ'երեւայ: Բայց ոչ. Քալանթարեան իւր մասնագիւղին մէջ նաեւ հայ գիղատնտեսութեան համար արդիւնաշատ եղած է: Առանց տարակուսի Կովկասի գիղատնտեսութեան ներկայ քարգաւաճ վիճակը շատ քան պարտական է Մեծ. Յօդեւեարին:

Պր. Քալանթարեան արդէն 1878ին հանդէս կու գայ իւր առաքելութեան մէջ եթէ ոչ քանիւ, քայց զբոլմ ժամանակակից յառաջադիմական թերթին Գր. Արծրունայ Մշակին մէջ. ուր վառ ոգով եւ կարող զբոլմ կը խարազանէ տիրող անտերբերութիւնը ամէնածին քնութեան հանդէպ, կը պարզէ օգտակարութիւնը գիղատնտեսական գիտութեան, յորդոր կը կարողայ ծեռնարկութեանց, միջոցներ ցոյց կու տայ: Քալանթարեան իւր այս եռանդը ի գործ դրաւ մանաւանդ Մշակի

յովազարապետութիւնն ստանձնելէ յետոյ (1893), զոր 16 տարիէ ի վեր կը վարէ անխոնջ եւ արգասաբեր: Իր առաջնորդականները զիջատնտեսութեան վրայ սիրով կը կարդացուն միշտ:

Ահա այսպիսի եռանդուն Գործչի քիչորն ծառայութեանց քաջ գիտակից՝ կը պատուէ Կ. Կ. Գիւղատնտեսութեան ընկերութեան խորհուրդը գծողները ընդերքով զինքը Ընկերութեան պատռուաւոր անդամ՝, իր անուան կ'որոշէ քսնալ Նոյ. 21 | Դեկտ. 4ին մասնաշաղկապ միտ եւ “ի լոյս ընծայել յոբնելանսիւսն ժողովածոս յողումների” զիջատնտեսութեան զանազան շարքերի, նախամիծարպալէս անասնապահութեան եւ կաթնատնտեսութեան մասին:,,

Ի սրտէ ուրախակից ենք համարկիրներու հետ Մեծ. Յոքեղեարին, եւ կը մտղմնք ջերմապէս նաեւ ոսկեղէն Յոքեղեան՝ աւելի փայլուն, աւելի արդիւնաւոր:

Հ. Ն. Ա.

Մ Ա Տ Ե Ն Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

ԱՌ. ՏԵՐ-ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Պոռչեան եւ Նրա զրական գործունէութեան արժէքը: Հրատարակութիւն՝ Հայկ Յովհաննիսեանի. Նոր-Նախիջեան. Յպ. Սերովքէ Ասագեանի 1908. 8^ր 56 էջ. գին՝ 25 կոպ:

Հանգիստ ընթերցողները դանազան առիթներով Պոռչեանի գրական գէմքին հետ ի մօտջ ծանօթանալու պատեհութիւնն ունեցած են. սակայն, առանց տարակուսի, կրնանք ըսել որ այն ակնարկներն հանգուցեալ վիպասանին կենաց վրայ — թէպէտ ձեռնհաս գրիչներու կողմանէ, ինչպիսի են Կ. Տէրեան (Հանգ. 1889. ե. 61) եւ Հ. Հ. Հ. (1908 ե. 58) — միշտ անբաւարար եղած են՝ ինչպէս բնական էր — տեղւոյն անձկութեան պատճառաւ: Առաջկայ տեսարկիս համեմատական լայն ծաւալը գրական մըն է որ անոր մէջ վիպասանին կենքը բազմակողմանի ներկայացում մը գտած է: Առաջին չորս թղթերը բացառապէս անոր կենսագրականին նուիրուած են եւ կը բովանդակեն անոր ծնունդը, մանկութիւնն ու պատմանկութիւնը եւ ժամանակակից ազգին մտաւոր եւ հասարակական կենաց անկածութեան վիճակը:

Պոռչեան իր նախնական կրթութեան եւ ապագայ գործունէութեան հիմունքը Ներսիսեան վարժարանի մէջ կը դնէ, համառուն կաթողիկոսի հայրենի խնամոց ներքեւ, զոր արդարապէս կը վայելէր իր “ժիր եւ ուշիմ” ցտակութիւններուն շնորհիւ (երես 4). բայց երբ կաթողիկոսին աչքէն կ'իյնայ՝ այնու միանգամով

կը շքանան իր բոլոր ապագայի նկատմամբ փայփայած յոյսերը եւ արտասահման երթալու միտքն նովին իսկ կ'անհետանայ. ահա այսչափ կանուխէն կ'ընտելանայ անոր անփորձ սիրտն պատրանքի դառն գիտակցութեան հետ: Նոյն ատենուան իր ծնողաց խեղճ գրութիւնը սփոփելու նուիրական պարտքի գիտակցութիւնը՝ կը ստիպէ զինքը իր ծննդավայրն դառնալ ուսուցչութեան պաշտօնով: Բայց շատ չանցիր կրկին Տփղիսի ճամբան կը բռնէ եպիս. քալանի միջամտութեամբը եւ հոն Ներսիսեան դպրոցը խնարհադոյն գասարանի ուսուցիչ կը կարգուի: Եւ ճիշդ այս ժամանակամիջոցին՝ Արեւիկեան իր Վէրք Հայաստանիին բարերար ոյժովն երիտասարդ Պոռչեանը գրական գործունէութեան կը ծնանի: Պոռչեան իր աւջեւ տեսնելով անոր օրինակը՝ գործունէութեան կը հրաւիրուին իր կարողութիւնները եւ կ'երգուի անպատճառ Արեւիկեանի աշակերտելու. այս ոգեւորութեան անմիջական արդիւնքն կ'ըլլայ իր “Սոս եւ վարդիթեր”ը, յորում իր ընտրած վարպետին նմանելու փոյլը շօշափելի կերպով յայտնի է: Սակայն փոխանակ այդ հրապարակական կենքի սկզբնաւորութիւնը իրեն ապահովել կարենալու, անյաջող պարագաներու երեսէն՝ ինքզինքը թափառաւորիկ կենքի կը մտնէ, որ միջոցին լուսանկարչութենէ սկսեալ մինչեւ ածխափաճառութեան կը ձեռնարկէ գոյութեան կռուին մէջ չընկնելու համար. մինչեւ որ վերջնականապէս 1887ին գարձեալ Ներսիսեան դպրոցը կը հրաւիրուի, ուր “մինչեւ 1900 թ. անձուէր ուսուցիչը դասաւանդում